

ORADEA-MARE (N. VĂRAD)
30 iulie st. v.
11 august st. n.

Este in fiecare duminică
Redacțiunea:
Strada principală 375 a.

Nr. 31. ANUL XXXI.
1895.

Pretul pe un an 10 fl.
Pe $\frac{1}{2}$ de an 5 fl.
Pe $\frac{1}{4}$ de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei

Constantin Diaconovici Loga, *viața și activitatea lui.*

„Un popor, care trece cu indiferință peste omenii sei cei mari, nici nu i-a meritat să-i aibă.”

Priviți trecutul poporului român, și veți vedea o viață plină de suferințe, viața unui popor martir; carele pururea neînving a fost în simvolul credinței sale, sacrificând viață și totul, pentru limba și pământul seu stremoșesc.

Istoria ni-e martoră, că dintre toate provinciile locuite de Români, Banatul timișan a fost cel mai îndelungat timp, portalul invasiunilor semilunei; arena celor mai crâncene lupte!

Timp de 178 ani a privit semiluna din minaretele capitalei Banatului, mai bine de un secol și jumătate a ținut semiluna în lanțurile sale de fer această binecuvântată — dar nefericită provincă.

„Intunericul a acoperit țera, neștiința și-a ridicat aci tronul seu” esclamă distinsul istoric Helfert — în durerea inimei sale.

Aceste lupte în contra semilunei au rărit în mod simțitor locuitorii autotoni, au reclamat brațe noi; așa vedem la 1690 sub Leopold I imigrarea en masse a Sârbilor.

Astmod vedem, după unirea bisericeii române cu Roma, pe Românii bănățeni lipsiți de păstori sufletești; cădând cu totul sub egemonia ierarhiei sârbești.

La începutul secolului XVIII, colonisându-se Banatul cu deosebite seminții, li s'a luat Românilor „pă-

mânturile cele mai bune” spre a le da veneticilor, după cum ne spune Iosef II împăratul „iubitor de omenire” după cum îi dice nemuritorul Șincai.

Pe acele timpuri de tristă memorie, când Românii bănățeni, în cele politice erau cu totul asupriți sub egemonia ierarhiei sârbești; când în lipsa de păstori sufletești din sinul nămelui nost:

„Preoți de altă limbă
Insultau poporul, ce le sta
nainte.”

A venit la anul 1737 din România, mănăstirea Tismana, Vasiliu Diacon Loga, carele s'a așezat cu 50 familii în Srediștea mare, lângă Vârșeț.¹

Istoricul N. T. Velea ne spune, că Diaconul Vasile Loga eră cărturar bun, apoi și zugrav dibaciu, și de după maiestria acesta și metoda didactic își făcuse bun renume în tot Banatul. „El a propus în școlă pe lângă mai multe științe și maiestria zugrăviei. Din școlă lui a eșit iară buni cărturari și zugravi, feciorul seu Georgiu, un Vârșetan Raicu și ore-care Petruț din Timișóra.”

Fii sei Georgiu și Eustatiu au devenit iară preoți în Srediștea mare, iar „dintre învățaceii Diaconului Loga, au urmat aci ca dascăli și au învățat pe prunci româneșce

și sârbeșce până cătră capătul vechului al XVIII.”

Iată, că încă cu începutul secolului al XVIII vedem cum familia Loga, care a avut cel mai important rol în cultura Românilor bănățeni; a aprins făclia culturi naționale la Srediștea mare.

¹ Veți Istoria bisericească politică națională de N. T. Velea, Sibiu 1865 p. 202.

CONSTANTIN DIACONOVICI LOGA.

Spre a da inse o viață, o renaștere școlii române, care a fost sclavă elementelor germane și slave, a trebuit să vină niște bărbați predestinați, apostoli rezoluți și devotați cauzei culturale naționale; cari spărgând țelina — acel intuneric al neștiinței, — au pregătit agrul culturii naționale.

Unul dintre „acești bărbați predestinați, insuflețiți de geniul Romei și al Daciei, cari ne-au rechemat, după o amortelă de secol, la conștiința de sine“, a fost meritatul director și organizator al școlilor naționale din regimentul românesc banatic Constantin Diaconovici Loga.

El a vădut că elementele străine, cari au impresorat și coplesit poporul român bănățan, zădarnicește ori și ce progres la noi; și prin urmare că națiunea are necesitate de un braț puternic, care să aprindă scânteia renașterii noastre intelectuale.

Loga s'a născut în Caransebeș la 1 novembre 1770 din părinți sârmani; studiile primare le-a făcut în Caransebeș, iar cele gimnasiale în Lugos, de unde a trecut la facultatea juridică din Peșta; după cum se constată din inși cuvintele sale adresate fiului Stefan — când îl inscrișese la aceeași facultate „Veți, pe aici am umblat eu, caută să umbli în căile mele“. După absolvare ocupase unele funcțiuni în capitală, neconvenind inse simțimentelor sale naționale terenul politic, l'a părăsit, dedicându-se cauzei instrucțiunii.

Pe acele timpuri — în capitală — nici că eră cuvânt de Român, simțul național degenerase de tot; religiunea gr. or. eră reprezentată numai prin Țințari, respective Români grecisați. Documentându-le Loga, că ei sânt Români, strănepoții falnicei Rome de odinioară; au devenit la conștiința de sine, alegându-și de primul învățător și cantor pe Loga.¹

Demn de amintire este momentul, când Loga a intrat în biserică incungiuat de Români, și spunându-le Grecilor, că ei de acum voiesc a cânta în limba lor străbună. La auđul acelor cuvinte Grecii se revoltară, și când a început Loga să cânte, toți au sărit asupra-i atacându-l, el inse și-a continuat cântarea și astmod a eluptat séu revindecat dreptul limbei române în biserică din Peșta.

La 3 novembre 1812 deschidându-se institutul pedagogic din Arad, prin decretul consiliului regesc din 6 novembre 1812 nr. 12.144, a fost denumit Loga de profesor pentru gramatică și stil, iar mai apoi și pentru pedagogie și metodică; după cum însuș ăice în Epistolarul seu p. 381:

„In școla acesta preparandă din Arad, care la an. 1812 în 3 novembre s'a deschis, eu cel dintei ca profesor am intrat, și aci 18 ani am predat învățăturile aceste următoare precum:

1. Gramatica română și sârbă, căci învăță și unii din sârbii din Banat.

2. Stilul spre intocmirea scrisorilor precum stau în Epistolarul acesta.

3. Cântarea bisericeii cu tipicul.“

Cu ce solemnitate s'a deschis școla pedagogică din Arad, se vede — că în urmarea rezoluțiunii locotenențiale de sub nr. 26.854, episcopul Paul Avacumovici, cu dtul Arad 27 octombrie 1812 a dispus, ca pe ăiua de 3/15 novembre să se serbeze în fiecare parohie invocarea Duhului sânt, trimițând preoțimei și o cuvântare ocașională, spre a se ceti poporului.

¹ Veđi „Viața, operele și ideile lui G. Șincai din Șinca,“ de Al. Papiu Ilarian, București 1869 p. 4.

Acest institut a fost unicul focal și centru în regiunile ungurene-bănățene, nu numai în cele culturale, ci și centrul tuturor acțiunilor noastre, după cum ne spune istoricul N. T. Velea:

„Se istorisește din acele timpuri, cumcă poporul și clerul român din Ungaria și Banat în an. 1812 a format un comitet compus din cei 4 profesori ai institutului pedagogic, de un deputat civil și de câțiva protopopi, care comitet a proces a cere de la guvern a fi eliberată biserică română de usurpațiunile mitropoliei sârbeșci.¹

Cumcă Loga și-a implinit cu scumpătate datoria și în lupta pentru desrobirea bisericeii române gr. or. de sub sclăvia ierarhiei sârbeșci, ne dovedește reprezentățiunea mitropolitului Stratimirovici dtu Carlovețu 13 iulie 1815, făcută cătră cancelarul aulic Iosif Erdődy în cauza petițiunii Românilor pentru episcopatul Aradului, în care acasă atât pe Cichindeal, cât și pe Loga — ăicend:

„Pe acel cunoscut catechet Cichindeal și pe docintele aceleași școle Diaconovici, cari escită naționalismul valach și îndemnă și pe elevi și pe câțiva alții, cu deosebire din clerul valach pe despoiații protopresbiteri, precum este acela din Șiria“ etc.²

Cât de rezoluți spre sacrificiu au fost profesorii Aradani, ni o spune Cichindeal în scrisoarea sa dtu 10 ianuarie 1814, prin care se plânge episcopului Samuil Vulcan, asupra uneltirilor inspectorului Nestorovici:

„Deci precum eu, așa și cealalți profesori stăm gata ori să resigniruiim, ori să ne prindem cu Nestorovici, că altmintrelea nu vom să fim instrument stricaciunii Românilor“.³

Cată abnegațiune și bărbăție!..

Prin asemenea insuflețire, zel și abnegațiune față de cauza culturală națională, a știut Loga încă — fiind profesor, să câștige stima și iubirea tuturor.

Ca profesor a remas Loga până în 28 ianuarie 1831, când pe basa înaltului rescript al consiliului ostășesc de curte — din 11 iunie 1830 nr. 2383 — fiind denumit de director al școlilor naționale din regimentul banatic și din districtul batalionului sârbesc banatic de graniță până la Dunăre, a renunțat la acest post.

Las să urmeze aci unele șiruri din propria-i scriere: „Despre organizația școlilor“, unde ăice:

„In timpul acela până încă a fi eu profesor în Arad cătră an 1830, căutând înaltele Decasterii un profesor, carele să pună școlele româneșci și sârbeșci din ținutul milităresc în o rânduélă mai bună. Deci prin un rescript dela înaltul consilium ostășesc de curte, din 11 iunie 1830 nr. 2383 B. M. purces, mi s'a dat direcția școlilor naționale din regimentul românesc banatic și din districtul batalionului sârbesc banatic de graniță până la Dunăre.

„Deci am socotit și am făcut un plan spre intocmirea școlilor preparande și aicea pentru luminarea învățătorilor milităreșci, care plan și cerere a mea, înaltul consilium ostășesc de curte cu părintesc braț, primindu-l, școla preparandă națională din Caransebeș în 12 februarie 1832, în al patrudecilea an al împărăției lui Francisc I împărat al Austriei introdusă, prin următoarele rezoluții a o întări bine a voit; precum prin rezoluția cea purcésă din 10 octombrie 1833 nr. 2239.

¹ Veđi T. Velea, opul citat p. 300.

² Veđi Analele Academiei Române, seria II tomul XIV 1891—1892. Dimitrie Cichindeal, discurs de recepțiune de Iosif Vulcan p. 360.

³ Veđi Analele citate p. 344.

Alta rezoluție din 16 octombrie 1833 nr. 2614. Așide-re-a prin intimatul inaltului consiliu ostășesc de curte din 21 ianuarie 1834 nr. 318. Cu care rescript și decretul colaudator mie s'a trimis; adecă s'a lăudat sporiul intru învățături, care s'a făcut intru acésta școlă preparandă.

Școlă acésta preparandă dintru începutul seu dela an. 1830 până la 1836, a fost asediată in Caransebeș, iar din anul acesta s'a mutat la Biserica-albă, pentru că aicea in mai multe limbi se vorbește și pentru les-nime este mai ușor de trăit¹.

„Învățăturile intru acésta școlă tot acelea se pre-dau, cari sunt pentru acésta școlă prescise de la im-părăție, inse totuș cu órecare deschilinire, că intru a-césta școlă preparandă din miliție numai eu singur le propun Românilor și Sêrbilor in amêndoue limbile; acésta fac din dorul carele am cătră luminarea némului pentru bunăstarea patriei“.

„Învățăturile cari se cuvin in școlele preparande, eu aicea le propun mai pe scurt, apoi mai mult din tâlcuielă și arătare aicea se învătă, decât cu scrisóre lungă și cu multă învățatură de a rost“.

„Învățăturile aceste se predau in trei cursuri de iernă.“¹

Aceste rânduri ne pot convinge, câtă diligență și energie a trebuit să manifeste acest meritat apostol, spre a puté susținé și nutri numai cu propriele-i forțe spirituale aceea școlă pedagogică de trei cursuri și a propune obiectele in doué limbi; spre a puté creiá și organisá școle noi in tóte comunele și spre a puté inspecționá mersul învățământului in cele deja esistente.

Da, marele Loga a pregătit planul intemeierii in-stitutului pedagogic „Franciscum“, el l'a inactivat, el a fost profesor și director, el și-a compus și arangiat ênsuș materia de învățământ, el a fost cu un cuvânt „totum factum“ al aceluia institut.

Nemulțămît cu cvalificațiunea învățătorilor de până aci, i-a chemat și i-a pregătit ênsuș pentru marea mi-siune a educațiunei poporului; astmod a inactivat el pentru acei învățători un curs suplelor de 6 săptămâni — numit „Normă“, și la care erau obligați a participa in vacanțe toți învățătorii submanuați lui.

El a eschis din școlă literisarea la celit, care erá usuală in literile cirile, adecă fiecare literă își avea nu-mele seu, astmod, încât după acel metod vechiu se tâmpia numai spiritul elevului.

Cât de rațional și metodic a propus elevilor sei, se vede din propriele-i cuvinte când dice: să in acel institut s'a propus mai mult intuitiv, esplicându-le, decât cu scrisóre multă și memorisare órbă; de aci se vede că Loga cunoșcea principiile și secundele idei de educațiune, cari pe acelaș timp se propagau in Ger-mania prin celebrul Pestalozzi și alții.

El s'a ingrigit și pentru manuale pe sêma școle-lor primare, după cum ênsuș dice:

„Pentru organizația școlelor naționale am intocmit cărți noi, apoi cu puterea milostivului intimat de la inaltul consiliu crăiesc din Buda 31 martie an. 1835 sub nr. 9270 purces, s'au primit manuscriptele mele; dic a cărților, pentru organizația cea nouă a școlelor naționale, cari cărți spre înțelesul limbii și a creșterii tinerilor, precum in timpul nostru se cere — sunt in-tocmite, și aceste cărți cât de curênd se vor pune sub tipar“.²

¹ Veđi »Epistolarul românesc« de C. D. Loga, Buda 1841 p. 384.

² Veđi »Epistolarul« citat p. 426.

Aceste cărți didactice sigur se vor fi tipărit, căci Loga a mai trăit 10 ani.

El a fost unul dintre cei mai distinși pedagogi români ai timpului seu, carele a propagat lumină din Peșta până in Craiova, unde avea doué fice: Augusta directórá, iar Ecaterina profesórá a școlei de fetețe „Lazar Oteteleșan“.

El a vorbit limbile: română, germană, slavă, ma-ghiară, latină și franceză.

Idealul seu a fost fericirea némului prin cultură!

„Păstrând și eu — dice Loga — tot ce este mai bun pentru ném și pentru binele patriei, am învățat până astăzi pe învățaceii mei prin școle, și calea pe care este de a se luminá némul le-am arătat.

„Că eu și când voi fi de cealaltă parte de mor-mênt, din cărțile mele voi vorbi cu dênșii“.¹

Dintre toți colegii sei profesori, el a trăit și lup-tat mai mult intru redeșteptarea națiunei sale; precum ênsuș dice: „Iară eu prin păstrarea proniei Dumneđe-eșci — ca o ramură din trupina vechie — am remas după dênșii sub sistema sórelui acestui pământesc; și am nădejde că voi fi și eu cât de curênd chemat la sórele dreptății“.

Fructele neobositei sale diligențe sunt:

1. „Ortografia séu drépta scriere“ Buda 1818. La pag. 66—83 se află și un frumos studiu „Despre creș-cere, despre darurile naturii și despre indreptarea tine-rimei“.

2. „Gramatica română“ Buda 1812 și 1823. Cea mai valorósă scriere, care s'a folosit ca manual pentru tinerimea pedagogico-teologică până la an. 1852. Prin acésta s'a „ingrigit a căută curățenia limbei nóstre de cuvinte streine“, după cum ênsuș dice.

3. „Chiemarea la tipărirea cărților româneșci și versuri pentru indreptarea tinerilor“ Buda 1821.

Pentru a cunoșce stilul, limba și insuflețirea lui Loga pentru cultura némului seu, reproducem cuvintele din fruntea apelului seu:

„Fraților și iubiți fii ai némului românesc!

„Acum al 19-le véc numêrăm, de când Mântui-torul nostru a pogorit lumina din cer — pe negura pământului — să strălucéscă aici jos intre fiii némului omenesc, și totuș mult am remas indepărtați de cu-noșcința cea deplinită a învățaturii lui cei creștineșci, din pricina că nu am avut pretulindenea școli trebuin-cióse, nu am avut vredniciei învățători, nici cărțile cele de lipsă“.

4. „Octoich și tipicon cu catavasier“ Buda 1826. Cât va fi costat acésta voluminósă carte, care și până ađi face cel mai mare serviciu in bisericile româneșci din Ungaria și România, ni-o spunea încá in 6 de-cembre 1828 Ioan Vasiciu protopresbiterul Timișorii, că pentru acel octoich datoreșce Loga tipografiei uni-versității din Peșta 4000 fl. Urmarea a fost, că tipo-grafia a vëndut casa lui Loga care o avea in Arad, și și-a incasat cele 4000 fl.

5. „Viéța Domnului nostru Isus Christos Mântui-torul lumii, cu 12 ilustrațiuni“ Buda 1831.

Învățăturile morale făcute de Loga in acésta scri-ere, pot servi de model — atât in esență cât și in metod — și celor mai celebrii pedagogi a seclului present.

6. „Tâlcuirea Evangeliilor in duminecile invierii și ale sêrbătorilor“ Buda 1835.

7. „Epistolar românesc“ Buda 1841.

¹ Veđi Epistolarul citat p. X și XI.

La finea acestui Epistolar se află doue studii istorice școlare și anume:

„Inceputul organizației școlilor preparande in Arad pentru Români“ și

„Despre organizația școlilor preparande din districtul milităresc“.

Macar in parte de ne-ar fi dat atari date și alți autori asupra trecutului școlilor noastre; astăzi am avé materialul necesar, pentru a scrie cu temeiul istoricul școlilor noastre.

8. „Istoria bibliei a vechiului și a noului testament, cu învățături ale moralității creștinești“ cu 24 icóne.

Acésta scriere de și nu-o am vëdut, dar in înșciințarea dto 7 aprilie 1841, tipărită la finea Epistolarului serie:

„Cartea acésta Istoria biblică iăstă trimisă la tipografie și cât de curënd va veni sub tipar și se va tipări cu 20 icóne. Mărimea ei va fi de 20 cóle, in forma Epistolarului“.

Ca manuscrise au remas:

9. „Biografia séu viéța Prea s. feciore Mariei“ cu 8 ilustrațiuni.

10. „Plutarch pentru creșcerea pruncilor“.

11. „Belizar Duca lui Justinian Impëratul rësăritului“.

12. „Istoria Românilor, de la zidirea Romei, séu dela an. 154 nainte de Christos, până la injugarea Tarigradului de Turci, séu până la an. 1453 după Christos, in 160 de cóle in manuscris“.

Afară de aceste a mai remas ca manuscrise tóte studiile propuse in institutul pedagogic.

Intru cât scrierile lui Loga au satisfăcut recerintelor și au contribuit pentru luminarea tuturor Românilor, ne spune însuș Loga in înșciințarea pentru tipărirea istoriei biblice, unde esprimându-și opinia că publicul va fi mulțumit „precum au fost și până acum fiește-carele indestulat și cu celelalte cărți ale mele date la lumină, adecă: cu cartea Octoich și tipicul bisericesc; cu viéța lui Christos; cu cartea táleul Evangeliilor; aceste cărți s'au purtat și prin Ardeal, prin țera românescă și prin Moldova, apoi cu deplină indestulare le-au primit, că eu lucru pentru luminarea tuturor Românilor ver unde se află sub sóre“.

In fine slăbit fizice, și venind cu ocasiunea unui curs supletor la Caransebeș, a reposat in 12 novembre 1850; unde s'a inormëntat in drépta bisericeii din dél.

Reuniunea învățătrilor de la școlile confesionale gr. or. din diecesa Caransebeșului, adânc pëtrunsă de sentimente de pietate și grațitudine față de meritele acestui mare pedagog, in urmarea discursului ținut in adunarea sa generală din 10/22 august 1890 despre „viéța și activitatea lui C. D. Loga“ de membrul Iuliu Vuia, a decretat rădicarea unui monument la mormëntul regretatului bărbat de școlă, votând 100 fl. din fondul reuniunii.

Spre acel scop au votat sume și Reuniunile învățătorescii din protopresbiteratele: Arad, Timișóra, Lipova, iar cea din protopresbiteratul B. Comloșului — prin nisuințele v.-presidelui Iuliu Vuia a emis colecte; cari au avut rezultate satisfăcătoare.

Astăzi, după ce aprópe jumătate secol a zăcut acel mare bărbat, fără ca nici macar o cruce de lemn să spună generațiunilor locul seu de odihnă; pe la finea lunei lui august, cu ocasiunea iubileului reuniunii învățătrilor Caransebeșeni — i se va rădică un meritat monument in Caransebeș.

Sperăm că Românimea tótă, va dovedi cu aceea ocașie, că șcie cultivă cultul bărbaților sei binemeritați, și va veni din acel incident la mormëntul seu, unde va plană spiritul nobil alui Loga; carele „intre colegii sei a fost cel mai învățat; ca autor, superior lui Cichindeal“,¹ și acărui activitate pe terenul instrucțiunii poporului nostru bënëșan, este și va remăné un punct neatins până acum de un alt bărbat de școlă.

Banat-Comloș, 6 iulie 1895.

IULIU VUIA.

Ultimul gând.

um cea din urmă floriceică
 S'a scuturat,
 Eu cel din urmă gând, iubite,
 Ți-am inchinat.

Un dulce cântec de vióră,
 De 'ncetéză,
 In urma lui un slab rësunset
 Mai vibréză,

Un slab ecou dintr'o cântare
 E al meu gând,
 El pierde-s'a in lunga cale
 Tot rënd pe rënd.

Și nici ajunge-vă la tine
 Să-l mai pricepi,
 Și nici vei șci tu, dragă suflet,
 Să-l mai incepi.

ELENA DIN ARDEAL

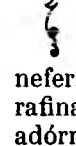

Mama lui cea frumósă.

Novelă originală.

(Urmare.)

ra nedumerită, ce i-a sădit in inimă baronesa in contra soției, încă nu trecuse. Spinele veninos i-a intrat cu mult mai adânc in inimă, decât să-l mai fi putut scóte.

ielena femeie i-a știut in mod șiret astfel presentă soția, ca să nu privescă in ea alta, decât nefericirea, ursita lui cea rea; n'a reușit inse, cu tóte rafinariile, să-i stingă sentimentul de tată, numai să-l adórmă.

Acuma, vëdënd copiii pantofarului, sentimentul acesta i se deșteptă.

Și făcea fel de fel de inchipuiri:

— Óre cum e? Mare? Înțelept? . . .

După multă luptă internă, in fine se decise. După șapte ani de zile acum întëia-óră scrise soției sale o scrisóre rece și resolută, cerënd să-i trimită numai decât copilul, la care ca tată, are tot dreptul, cu atât mai vértos, că acela a ajuns etatea, in care trebuie să i se începă educațiunea démnă de numele ce-l pórtă.

Respunsul ce primi, eră tot atât de rece, tot atât de resolut ca scrisórea lui cu deosebire inse, că cu-

¹ Veđi Analele citate p. 278.

Total s'a sfârșit.

vintele lui nu aveau nici o duioşie, iar din rîndurile ei, cu toată rîcîla arătată, transpiră oşcum strigătul de durere al inimei desparate de mamă.

— Şciu — scrisese ea într'altele, — datorită ce am făcut de copilul meu şi viitorul lui. De aceea îi depun cu încredere sîrtea în mîinile tatălui meu, sperînd că îl va creşce conform promisiunii făcute şi datoriei ce o are. Dîeu aşă să-i ajute!

Eră după amîdi pe la 6 ore; sîrele înclină spre orizont, umbre lungi se întindeau în urma obiectelor şi o bîre plăcută adia prin aer. O trîsură elegantă înaintă pe cîmpia din apropierea oraşului M.

De două laturi a drumului se întindeau nişte ţarine cu holde şi cîmpuri verzi, împodobite cu mii şi mii de flori.

— Voiesc să am flori ducă, se auzia o voce musicală de copil. Lasă-me jos să-mi adun... Şcii, cât îi plac mamei mele frumoşele flori! O să duc şi tatei din ele. Lasă-me, ducă!

Trîsura se opri şi persoanele din ea se deteră jos. Eră Bernard şi Marta şi un băiat, căruia îi dîceau Alfonsino.

— Aşă dară, ducă, — continuă micuţul vorbăreţ, — că acum me duceţi la tata?

Acăsta întrebare o făcea el acum Dîeu şcie a cătea oră, decînd au plecat de acasă.

— La tata cel bun, aşă dîcea măicuţa; şi a mai dîs, că şi ea vine în două săptămîni.

Credincioşă Martă se întorse la o parte să-şi ştergă lacrimile ce o năpădiseră, iar bătrînul Bernard, abia-şi putea ascunde şi el emoţiunea.

Copilaşul înse nu observă nimic, atît eră de adîncit cu adunarea florilor.

— Ducă, măicuţa mea dîce, că tata e aşă de bun, aşă de drag, şi să-l iubesc tocmai aşă ca şi pe ea.

Aci micuţul deodată intrerupse culesul florilor şi ridicîndu-se în sus, continuă cu voce vibrătoare:

— Dar eu nu-l pot iubi ca şi pe ea.

După o cugetare scurtă întrebă deodată:

— Ducă! este şi el aşă de bun ca măicuţa?

— Bernard, în loc de respuns, i dîse:

— Haid să ne urcăm, că 'noptăm!

Uşa salonului se deschise.

Ochii contelui eră asupra uşei ştiinţi.

Un lacai intră.

— Tot n'au sosit încă?

— Ba da; sînt aici, la moment au să între.

Egmond simţiă, cum îi se bate inima. În câteva momente o să-şi vîdă dară copilul, moştenitorul seu mult dorit.

Pe scară se auziră nişte paşi uşori. Resuflarea i se opri. Cu corpul plecat înainte, cu buzele ardetore aşteptă. Trecutul, prezentul, tôte au dispărut pentru el; una şciea numai, una doria: copilul seu!

Aripele uşei mari se deschiseră... tatăl îşi întinse braţele şi în momentul următor îşi stringea în braţe copilul.

— Copilul meu! — exclamă el emoţionat.

Marta plîngea mereu, Bernard asemene lacrimă. . . . Aşă trecură câteva zile în fericire.

Impresiunile nouă înse, ce la început predominau şi distrăgeau spiritul micuţului, în curînd îşi perdură farmecul pentru dînsul, cînd adecă începă a simţi lipsa mamei mult iubite.

Sub influinţa acestui dor întrebă odată:

— Tată, e mult pînă 'n două săptămîni?

— Pentru ce întrebi?

— Pentru că în două săptămîni mi-a promis că vine şi măicuţa mea frumoşă şi nu mai pot de dorul ei.

Contele îşi increţi fruntea.

— Mama ta nu va veni nici odată! — respunse hotărit şi aspru, ca unul care nu se pricepe de loc cum trebuie tractat cu copiii.

— Atunci şi eu me duc la mama, nu mai rămân la tine, că tu nu eşti aşă de bun, ca ea!

Naintea contelui se întunecă lumea. Frapat prin cuvintele neaşteptate ale băiatului şi cugetînd că tôte aceste le-a învăţat soţia, răpit de patima urei şi a mîniei, prinse copilul şi-l aruncă cât colo de la sine.

În momentul următor înse observă ce faptă urită a seversit şi voiă să molcomescă băiatul, dar însedar. De aci încolo acela îi prinse ură; nici vorbele dulci, nici darurile ce i le făcea, nu-l mai înveseliră.

Adeseori, plimbîndu-se prin parc, îl auzia cum plînge şi se tîngueşce prin tufe, după mama lui cea bună, mama lui cea frumoşă.

Fiecare cuvînt, fiecare suspin al copilului, tăiau adînc în sufletul lui.

Nemai putînd suportă acăsta, se hotări să plece, sperînd că în absenţa lui — singur cu Marta — şi copilul se va deprinde mai în curînd.

(Va urmă.)

AURELIA PĂCĂŢAN-RUBENESCU.

Respuns

la cele ce spun duşmanii femeilor.

XI

Un bărbat căte odată e aşă de bărbat, încât nici posedă facultatea de a iubi, fără ca să fie un om cădut — dar acăsta e reu, e o lipsă în omul astfel numai într'o parte dezvoltat; fiinţa bărbaţilor astfel nefiind întregă nu vor puté nici odată fericii şi simţi adevărata fericire — avîndu-şi acăsta origine de la tată, de pe cînd femeia nu avea nici o putere asupra bărbatului şi denotînd în timpul de astăzi descendenţa directă de patriarchalitate. Un asemenea bărbat va vré să fie astfel patriarchal şi în timpul de faţă cu femeia sa; — iar decă nu va da şi peste femeia formată după acelaş tip, pentru a suferi jugul, nu vor fi de loc potriviţi. Iar ca efect în total asupra naţiunei vedem în ţerile orientale unde femeia nu însemnăză nimic, cît de departe au ajuns — astfel de apucături sînt calităţi pentru poporele resboinice, pentru impregiurări ce pîn acum au fost! o parte singură merge numai pînă la o vreme pînă îşi toceşce tôte puterile, celalalt element fiind paralisat pentru de a pune iarăş totul în mişcare, a se întări şi întregi, a se formă acel perpetuum mobile trebuitor (esemplul cel mai bun îl avem în Bucovina, unde de cînd şi femeia ş-a pus activitatea ei în serviciul românismului, lucrurile au început a luă sbor!) Mîntea nu e bine a se dezvoltă fără inimă şi inima fără mîntea, precum nici bărbatul singur dezvoltat într'o ţeră fără ca să fie dezvoltată şi femeia; el formînd mîntea ce tôte le derigă, iar ea inima ce va lucră. Şi greşiţi sînt şi acei care numai au gîndit fără ca să iubescă precum şi femeile ce au iubit fără ca să gîndescă — dar cînd şi unul

și altul pe amândouă facultățile le vor pune a se activă, nu vor fi în pericol de a rămâne careva în urmă; iubirea deopotrivă din amândouă inimile și gândirea din amândouă mințile, unele pe altele și unii pe alții vecinic se vor susține și îmboldi; iar fiind într-o parte cauze de stagnare, cealaltă ce rămâne perfectă, — unde stagnarea nu va fi avut cauze să fie, — o va pute or când pe acesta ajută și rădică. Aici va fi pulsul care va da fericirea, în coordonarea minții cu inima — inima care să dea neconținut destulă căldură minții, și mintea inimii rădică ce se va cuveni, arta cea mare care va învăța virtutea în a iubi.

Înțelepciunea femeii e cea mai trebuitoare: bărbatul va prepara totul în o lucrare și o va pune chiar în practică, dar totuș nu va avea dorita urmare, acolo unde sunt implicate în cauză și femei; deciziunea supremă atârnă de la ea, de la „mijlocul“ de la „inimă“ femeia își va pune în cele din urmă stampila pe or ce lucru după judecata și deprinderea sa: bună sau rea. Bărbăția germanului e femeia, dar ea ș-o are bărbăția în sânge, pentru că-i e mintea mai liniștită și mai clară, nu e răpită așa de aprig până a fi întunecată de simțire ca la femeile populare de sud. Acestora deci și creșterea trebuie să le fie dată astfel, pentru a-ș pute îndeplini ceea ce nu îndeplinesc impregiurările, a-ș căpeta prin deprindere și cumpetare, aceea ce omul nordului își are de la natura sa. Viața femeii, am vădut, atârnă mai mult de la a nu fi răpită cu totul de inimă înainte de a-ș fi căpetat indetul mintea! cunșcem femeii de ale noastre ce posed cea mai mare înțelepciune pe care o practică cu deosebit tact în viața de toate zilele, dar cauza a fost nu că ar fi avut un temperament mai domol ce le-a garantat liniștea — cum se întâmplă așa de fericit la unele, — ci întâmplarea că le-a pus sôrta într-o poziție de a se pute coordona. Astfel viind impregiurările, omul o duce în luptele sale cu mai mulți sorți de reușită; pune-l inse pe acest om al sudului a-ș face singur înțelepciunea după ce l'a apucat înainte curente, va fi aproape imposibil pentru că i s'a răpit din capet tenelia la acesta. Poporele de nord de aceea vor fi vecinic în avantaj, căci vor pute să fie fără greutate tactul acela de viață și de fericire prelungită: mijlociul, fiind în sine mai line, mai trainice, dar nu vor posedă puterea poporelor de sud, de a se avântă — cum ne avântăm noi; în mâna noastră inse, a acestor popore sudice stă viața cât de lungă și fericirea prin cumpetare, pentru a lăsa mai mult loc spiretului să lucreze și în conformitate cu el și ființa sa; înfrânând astfel natura aprigă ce-i duce prin viața de sensualitate la môrte și pământ.

E de mirare că în raport cu bărbății, femeile noastre sunt mult mai moderate; acesta se datoreșce creșterii stricte morale ce au păzit-o femeile de demult, în care decă s'ar fi indeletnicit și bărbății, astăzi în timpul de libertate deplină a omului, nu trăgeau și pe femei după felul lor, pentru ca să ajungă reu. — Până acuma o parte eră oprită cu deasila de la toate, iar alteia îi eră lăsat în voe drumul fără mărșini. Acuma când omului i se lasă dreptul deplin, își vor constată fiecare pe cât li e partea: cea ce se va îndrăzni mai mult, resfrângându-se ca pedepsă naturală asupra aceluia. Multe ar vré omul; și crede că la moment toate să le facă, cea ce aduce cu sine o mulțime de greșele și nebulii. Decă ar fi să-ți fie cineva vinovat de un lucru ce suferi, sau nu-l poți avea, te-ai bate, te-ai lupta cu densul; ce poți inse face cu inșă-și natura din care acel lucru după voe nu-ți ese, când inse-ți

după modul nebun și fără rațiune de a lucra, condus numai de focul inimii, l'ai sclintit? Trebuie să-ți i-ai de tovarăși răbdarea, înfrânarea, pentru ca să reușești, nu de a sfărma totul prin vehemență ca și cu pumnul; iar mintea să domineze și să coordoneze totul, siguranța, știința, prin tact. Nimic nu e mai docil în unele cazuri decăt natura omului, exercitându-te în bine, și căpătând încredere prin sine despre buna reușită. Când ai interes mare de a-ți însuși un lucru, îți poți, de și cu greu ființa-ți, în cea ce ai neajunsuri și reu, a l-o transformă.

ELENA VORONCA.

Bunicul Fost-a-fost.

Comedie într'un act de H. Murger.

(Urmare.)

Scena V.

Fost-a-fost, singur.

Negreșit că acest tinăr e un adevărat mister! Să n'aibă el o amantă la vârsta de 20 de ani! e ceva înspăimântător!... Acesta cuminiție me face să cred că ideile lui sunt foarte desordonate!... Dar la ce se poate gândi el ôre? A! Dômnne! (*Își loveșce fruntea.*) sunt sigur că el trebuie să se amestece în politică! (*Mergend gâșeșce hârtia ce-a picat jos de la Octav.*) Ce-i asta? (*Ceteșce.*) „Domnișôră Jacquelină“... Aud?... pe cine-o chiamă Jacquelină? Nu pot vedé seu auđi pronunțându-se numele acesta fără ca să simt o mare zguduitură a inimii! (*Intôrce hârtia între degete.*) E o scrisôre, seu mai bine đis un proiect de scrisôre, căci n'are nici adreșă nici semnătură... Ian să vedem puțin. (*Ceteșce.*) „Din điuva în care te-am vădut pentru întâi-ăș dată la „ferestă, o mare tulburare s'a născut în spiritul meu, și nu mai șciu de loc ce fac. Inședar me incerc să „alung inchipuirea dtale din gândirea mea; nu pot să „reușesc, și decă închid ochii pentru a nu te mai vedé „la ferestă, la care șeđi de obicei, scumpa mea Jacquelină, mi se pare totuș că te vđd mai splendidă încă, „în inima mea... Nu șciu decă asta pôte fi amor...“ (*Oprindu-se de cetit.*) Cât îi de dobitoc jalbarul! crede pôte că asta-i geografie!... (*Reluind.*) „Nu șciu decă „asta pôte fi amor, dar simt o frică...“ Nemernicul! „Iată că voi să-ți scriu acuma pentru a đecea ôră; „dar nu îndrăsnesc a-ți trimete scrisorile mele, pentru „că me tem prea mult să nu cumva să te mării... „și când sferșesc scrisorile mele... le rup intotdeauna. „Asta va avé și ea sôrta celorlalalte. Cu toate acesteaăș „fi prea fericit dec'ăș vedé într'o đi, la centura dtale „aninat unul din buchetele ce le arunc în fiecare đi în „camera dtale, când nu ești acolo...“ De sigur că nu vecinul meu de peste drum ar fi capabil de niște astfel de invențiuni... (*Cetind.*) „Șese gulere întôrșe“... Ai! ce? „Doue cămeși de nôpte“. Dar frumoșă urmare! „Trei basmale“. Cum! până aci cetii o declarație de amor, această desordine, această naivitate, totă sfânta nerozie ce domneșce în scrisôrea asta, probéză cât e de nebun cel ce-a scris scrisôrea acesta, pentru cea căreia nu îndrăsnesc să i-o adreseze... Pentru mine unul, dec'ăș fi femeie... și dec'ăș primi o asemenea scrisôre... acele șese gulere întôrșe m'ar induiôșă mai mult decăt toate frasele cele mai frumoșe, și n'ăș pute de loc resistă celor... doue cămeși de nôpte! (*Pri-*

veșce încă scrisoarea.) A! dar ore cine să-mi fi adus mie această scrisorică?... Sânt un dobitoc!... nu mi-a adus-o nimenea... am găsit-o pe dușamea, la piciorle mesei astea... Dar tocmai acolo vecinul de peste drum ș-a pus portofoliul cu hârtiile lui... A! înțeleg acum!... Năuc ca ori ce amoresat, căci negreșit că-i amoresat! va fi uitat hârtiuța asta între celelalte hârtii ale sale, — ș-apoi va fi alunecat cumva: și totul se lămurește... A tinere! dta ești amoresat de dșora Jacquelinea, și nu îndrăznești să i-o spui... e bine s'o șcim, căci mi se pare că cunosc eu pe frumușica după care suspini... (Se aude în culise vocea Jacquelinei cântând.) E vecinica mea. Dar trebuie să me asigur... (Deschide ușa.) E! mititico!

Scena VI.

Fost-a-fost, pe prag; Jacquelinea cu un paner sub braț în fața lui.

Jacquelinea. Ce poștești, dle Fost-a-fost?

Fost-a-fost. Ei! dar dta șcii cum me chiamă? adică numele ce mi l'au dat copilașii... Și cum l'ai aflat?...

Jacquelinea. Vești că se vorbește prin vecini... (Ridând.) Ș-apoi, chiar decă nu mi-ar fi spus cineva, tot aș fi găcit.

Fost-a-fost (Ridând asemenea.) Da, eu îmi port numele meu coala... (Arată pērul lui alb.) Dar nu acesta este adevărul meu nume... cred că poți s'o crești, mititico! Eu me numesc... (Lovindu-și fruntea.) Dar mai apoi, — ce-ași folosi să-ți spun... Numesc-me și dta cum me numește tōtă lumea...

Jacquelinea. Iertă-me, — eu n'am voit să te supēr..

Fost-a-fost. O nu! — eu sânt bunicul Fost-a-fost, care-ar voi deasemenea să se numescă bunicul Fost-ș-oi-fi!... decă asta n'ar fi cam cu neputință... (Îi ie mâna.) Și eu de-ase-menea mititico îți cunosc numele dtale, și acesta e unul din cele mai frumoșe nume din lume... Totuș, vai! îl vei schimbă...

Jacquelinea. Cum? îmi voi schimbă eu numele? — Vrei să glumești?

Fost-a-fost. Vai, nu! căci numai odată în viața sa, o femeie se pōte numi domnișōră cincispredece ani!

Jacquelinea (a parte.) Dar șcii că-i prea șugubăt, bunicul Fost-a-fost! (Tare.) Te înșeli, dle, eu me numesc și me voi numi intotdeauna Jacquelinea, — numai atât.

Fost-a-fost (tresărind, a parte.) Jacquelinea! eram sigur! (Tare.) Jacquelinea! (O privește cu emoțiune.)

Jacquelinea. Ei bine! dar ce ai? Pare că ții reu..

Fost-a-fost. Din potrivă. (Îi ie mâna.) Simt o mare plăcere că cunosc numele dtale, și voi fi prea fericit decă îmi vei îngădui din timp în timp... să-ți dic: Bună ziua Jacquelină!... scumpa mea Jacquelină!.. mica mea Jacquelină!... Ei? voești?... asta-mi va face o plăcere nespūsă!

Jacquelinea. Ori cât îți va plăcé... de ore-ce așa me chiamă.

Fost-a-fost. Vești dta... asta-mi va readuce în minte...

Jacquelinea. Ce?

Fost-a-fost (cu melancolie, privind portretul de femeie.) A! un timp frumos, un timp trecut de demult.. colo... îndērētul meu... — Dar unde te duceai așa, mititico?

Jacquelinea. Me duc în tērg să-mi cumpēr de măn-care pentru prând...

Fost-a-fost. Cum? încă n'ai prândit astăzi?

Jacquelinea. Nu. Și precum e târđiu, me tem că n'oi mai găsi nimic de cumpērat.

Fost-a-fost. Cu atât mai bine!

Jacquelinea. Cum, cu atât mai bine? — Și pentru ce, me rog?

Fost-a-fost. Pentru că vom prândi împreună... Ascultă, mititico, astăzi e ziua aniversarā a nașcerii mele, și voi să fac o petrecere mică în onōrea țilci acesteia. Din nenorocire in-se nu e veselă de loc o petrecere compusă dintr'o singură persoană... Și pentru pricina asta te invit și pe dta... Îmi vei povesti tot trecutul dtale... (Vorbind, Fost-a-fost merge să închidă ușa ce rămăsese deschisă.)

Jacquelinea. Povestirea mea nu va fi lungă de loc... Mama a murit pe când aveam 12 ani. Tata s'a insurat după aceea cu o femeie reutăciōsă care me bă-tea cât ții țiuilica de mare. Atunci, am fugit de-acasă, și trāesc cum pot, lucrând, fără a me gândi la reu, și fără a face de asemenea nici odată nici un reu. Iată tōtă istorisirea mea. Ești acum mulțumit?

Fost-a-fost. Da, mititico, și vei prândi cu mine.

Jacquelinea. Cât pentru asta, fi sigur că nu.

Fost-a-fost. Nu? și pentru ce? Te temi tu de ceva?

Jacquelinea. Dar pentru ce-mi țici tu, acum?

Fost-a-fost. Pentru că nimene nu țice dta fiicei sale, și că eu aș voi ca tu să fii fiica mea chiar.

Jacquelinea. Da, dta ești un om onest, și prea bun... Așa se spune pretutindenea.

Fost-a-fost. Ei bine, atunci pentru ce me refusi tu?

Jacquelinea. Pentru că vecinii ar putē să vorbescă câte și mai câte...

Fost-a-fost. Dar tu nu refusi din pricina acēsta...

Jacquelinea. Ba tocmai, negreșit...

Fost-a-fost. Nu, nu, cunosc eu adevărul teu motiv... Și e cu musteți motivul teu.

Jacquelinea. Cum?

Fost-a-fost. Tu nu vrei să rămāi cu mine pentru că ađi e duminecă, și te așteptă drăguțul teu... Ei? nu-i așa c'am găcit... Tocmai, tocmai, tocmai!

Jacquelinea (sbucnind de ris.) E! e! mai incetișor! dar eu n'am nici un drăguț.

Fost-a-fost. Cu niște ochi ca aceștia!.. Ian lasă-me în pace! (Se aude vuetul unei ferești ce se închide. Jacquelinea merge la ferēta din fund și privește în afară, în partea ferestei lui Octav.)

Fost-a-fost. Dar ce-mi privești tu pe-acolo?

Jacquelinea (incurcată.) S'a stērnit vēnt... și priviam decă ferēsta mea e închisă, ca să nu se strice geamurile. (A parte.) Încă nu s'a întors.

Fost-a-fost (observând-o.) Nu se pōte vedē ferēsta ta de-aici... nu se vēd decāt cele ce sânt în față... (A parte.) Ea s'a roșit... e! e! (Tare.) Aide, nu te mai opresc, mititico, amantul teu s'ar putē mânia pe tine...

Jacquelinea. Dar când ț-o spun că eu nu am...

Fost-a-fost. Și eu îți spun că ai...

Jacquelinea. Vēd că vrei să glumești. (Se aude orchestra.)

Fost-a-fost. Mărturisește cel pușin că te duci la joc.

Jacquelinea. Dar eu nu șciu să joc.

(Va urmā)

N. A. BOGDAN.

Vălcele.

Giamantanul imi eră aprópe gata pentru — Stâna-de-vale, când mi-a vinit idea să fiu de asta-dată infidel frumoşei văi din munţii Beinşului, unde am petrecut atâte zile neuitate şi să apuc drumul spre Transilvania, ca să-mi fac vacanţele redacţionale la umbra aromosă a braşilor de la Tuşnad, despre care auşisem multe bune şi frumoşee.

Doritor d'a-mi inmulţi plăcerile, nu luai linia dreptă, ce făcui un mic incungiur pe la Vălcele şi Malnaş. Astfel avui privilegiul a vedé una după alta trei staţiuni balneare. Rëndurile acestea sânt menite a presintă o dare de sémă despre impresiunile şi suvenirile mele.

Pornit din mijlocul arşitei dogoritóre, pe linia Orade-Braşov, in sus pe valea romantică şi recorósă a Crişului repede, după o nópte lungă, am părăsit calea ferată la Feldióra, de unde o trásură cu trei cai in o oră şi jumétate ne-a repedit la Vălcele.

Eră diminéţa la şapte. Aerul próspet, mirosul florilor de câmp, holdele încă nesecerate şi Oltul ce şerpuia acuş in drepta, acuş in stânga, in zig-zaguri neregulate, ne făceau impresiunea cea mai plăcută după căldura obositóre, care numai inspre diminéţa scăpétase.

Punctul cel mai interesant al călătoriei de la Feldióra şi până la Vălcele, se iveşce îndată la început. Acesta e énsuş oraşelul Feldióra, care situat in vârful unei coline, in nemijlocita apropiere a unei cetăţui in ruine, ofere, ca poziţie, o vedere fórte pitoréscă.

Oraşelul are infătoşarea oraşelor săseşci: antică şi curată; pe strade şi la birturi nu veşi ómeni tândălind, căci toţi íşi caută de lucru.

Apoi urméză valea Oltului, frumoşă şi roditóre. Trecem riul turbure, dăm in stânga, urcăm niţel şi atingem satul Arapatac, locuit de români şi secui; ia-tă-ne pe pământul secuesc, numai la Vălcele mai sânt români. Sântem in comitatul Trei-scaune.

Diminéţa la opt şi jumétate, când am intrat pe aleul lung al Vălcelor, lumea adunată acolo íşi făcea cura de diminéţa, bënd apă şi plimbându-se 'n aleu la sunetele musicei ce cânta.

Abiá intrarăm, aprópe din tóte casele ne eşiră nişte servitori români, oferindu-ne odăi. Intr'aceea me uitam in drepta şi stânga să vęd progresul ce s'a făcut de dece doi-spre-dece ani, de când am mai umblat aici. Puţin, fórte puţin. Abiá doue-trei ville noue. Incolo nişte cărpituri, case vechi şi umede, care primejduesc mult efectul ce produc escelente izvóre minerale.

Am auđit vorbindu-se mult de Vălcele, unde in deceniile trecute s'a adunat public mare, compus mai cu sémă din români de peste Carpaţi. (cari p'alicea toţi trec de boeri) şi totdeauna mi-am intipuit c'alice trebuie să fie un raiu de frumuseţe, in care ochii, spiritul şi fisicul nostru de o potrivă íşi pot găsi plăcerile. Dar întocmai ca şi când am vinit întéia-óră, astfel şi acuma, m'a surprins deseversita lipsă aprópe a tot ce priveşce arangiamentul modern al unor băi. Şi nu me pot mirá destul, că in atăţia ani de sesóne strălucite, când s'au

cheltuit şi risipit aici múi şi múi de florini: proprietarii nu s'au cređut datori să facă ceva şi pentru public, iar visitorii s'au mulţumit cu nişte conforturi atât de primitive.

Incungiurate de nişte dealuri, in o vale stérpă şi lipsită de umbră, băile aceste nu-ţi ofer un adăpost de dogoréla sórelui. Inaintaşii nu s'au gândit să crezee o pădure bine ingrigită; totul ce s'a făcut in asta privinţă, nu datéză decât numai de câţiva ani.

Aleul din mijlocul băilor inse, cu cele 3—4 cărări umbróse, e frumos. Aici diminéţa de la 7—8 şi séra de la 5—7 veşi plimbându-se tot publicul, făcându-şi cura şi ascultând musica ce cântă in mijlocul promenadei şi piese româneşci.

Se vorbiá in tóte trei limbile Ardealului, mai mult se auđia inse cea românească. Erau mulţi din România, dar intre ei nici o celebritate, mai cu sémă comercianţi (intre ei mulţi evrei) şi câţiva funcţionari şi profesori.

In restaurante lista de bucate asemenea e tipărită in tóte trei limbile şi poşi să capeţi şi bucate gătite româneşce. In restaurantul de frunte, am vędut de-o parte, portretul părechiei nóstre domnitóre, iar de alta al regelui Carol şi al reginei Elisabeta. Se vede că este ceva şi mai mare decât şovinismul, acesta e dorul d'a căştigá parale.

Poporul din Vălcele vorbeşce şi româneşce şi ungureşce; dar românii din satele vecine, prin secuime, ş-au uitat limba. La băile reci, băieşul, un om sdravén, mi-a spus că şi densusul e român, dar nu şcie româneşce şi că 'n satul lui nime nu mai vorbeşce limba asta.

In contrast cu lipsele de confort, izvórele minerale din Vălcele sânt din cele mai escelente şi vindecă cu mare succes bólele de stomac. De când căile de comunicaţiune s'au uşorat şi de când politica s'a incuibat şi in băi, numărul visitorilor devine din an in an mai mic.

IOSIF VULCAN.

Ilustraţiunile din nr. acesta.

Diaconovici Loga. Dorind să luám parte şi noi la frumoşaa serbare a Reuniunii invěţătorilor români gr. or. din diecesa Caransebeşului, care cu ocasiunea adunării sale generale din sfersitul acestei luni va desvéli monumentul lui Diaconovici Loga, distinsul profesor contimporan lui Cichindeal, publicám in nr. acesta portretul serbătoritului, dimpreună cu biografia lui.

Portretul s'a făcut după unul contimporan, apărut la Buda şi pe care ni l'a pus la dispoziţie dl Iuliu Vuia, invěţător in B. Comloş, autorul biografiei, care lucréză la istoria şcólelor române.

Portretul făcut in uniformă, are următórea subscriere:

CONSTANTIN DIACONOVICI LOGA
CRĂESC DIRECTOR AL ŞCÓLELOR
NAŢIONALE DIN DISTRICTUL
CARANSEBESULUI, NÁSCUT LA ANUL
1780.

Prin urmare datul naşcerii diferă de cel indicat de dl Iuliu Vuia in biografie.

Totul s'a sfersit. Un mic roman infătoşat printr'un tablou. El şi ea s'au iubit. El i-a jurat credinţă vecnică; ea l'a cređut şi améndoii au fost fericiţi. In-

tr'una din ȃile inse el a părăsit-o și nu peste mult dēnsa a auzit cā s'a logodit cu alta. A plāns și cānd n'a mai putut nici plānge, i-a luat portretul, l'a ȃinut asupra luminării și l'a ars: Totul s'a sfērșit!

LITERATURĂ și ARTE.

Doine și strigături din Ardeal. Sub acest titlu a apărut la 1885 in ediȃiunea Academiei Romāne o culegere de poesii populare, date la ivēlā de dnii dr. Ion Urban Iarnik și Andrei Bārseanu. Acesta culegere, fiind una din cele mai bune, a fost primitā cu cāldurā din partea publicului. Acum librāria N. Ciurcu din Brașov a scos o ediȃie nouā, popularā și ieftinā.

Predicile lui Iustin Popfiu. Din mai multe pārti s'a manifestat dorinȃa ca predicele regretatului Iustin Popfiu sā se reȃipārēscā intr'o colecȃiune. Dl Iuliu Szabó, capelan gr. c. in Macāu, incredinȃat din partea moștenitorilor cu publicarea, anunȃta acuma cā a pus sub tipar primul volum. Acesta va cuprinde 32—34 cōle tipārite, cōntinēnd 48 de predici și va costā 2 fl. 20 cr. plus 15 cr. porto poștal.

Cine a inventat tiparul. In nr. 26 al foii nōstre am luat notiȃa de o comunicare a „Foii Diecesane” din Caransebeș, in care se susȃinea cā dl architect Adrian Diacon ar fi descoperit niște cārāmiȃi la Bersovia, care ar arātā evident cā Romanii incā in secolul 11-lea au cunoscut literele mobile, prin urmare inventatorul tiparului nu este Gutenberg. Din capul locului ne-a pārut prea hasardatā acēsta afirmaȃiune și nici nu ne-am inșelat, cāci in nr. din urmā al foii numite dl Vincēțiu Babeș restōrnā tōtā suposiȃiunea și ȃice cā de la literele mobile pānā la tipar e incā mare distanȃa.

O carte de școlā. A apărut din tipografia archidiecesanā in Sibiu, in editura lui Enric Zeidner, librar in Brașov, urmātōrea carte școlārā: „Carte de cetire pentru anii din urmā a școlēlor populare și de repetiȃiune” lucratā de Domețiu Dogariu, invēȃtor dirigent in Satu-lung (Sācele) și Nicolau Pilȃia profesor la gimnasiul romān gr. or. din Brașov. Preȃul: broșurat 70 cr., legat 85 cr.

O vechiā carte bisericeșcā. In biserica cu hramul Nașcerea Sāntului Ioan Botezātōrului din Caransebeș s'a descoperit, precum cetim in „Foia Diecesanā” o evanghelie tipāritā la anul 1682 in București, sub domnirea lui Ioan Șerban, fiind mitropolit Theodosie.

TEATRU și MUSICĂ.

O romāncā premiatā la Paris. Dșōra Solacoglu a obȃinut premiul intēiu de piano, la conservatorul de musicā și declamaȃiune din Paris; dșōra Solacoglu, serie „Timpul”, e prima romānā, care obȃine acēsta distincȃiune.

Seratā teatralā in Armeni. Tinerimea studiōsā din comuna Armeni va arangiā la 11 august acolo o seratā teatralā. Corul va cāntā cāteva piese; dșōrele Elena Opriș, Maria Neagoe vor declamā poesii; dl Aurel Brat va predā cāntoneta „Hērșcu Boccegiul”. In urmā se va jucā vodvilul „Piētra din casā” de Alecsandri. Apoi va urmā dansul.

Seratā literarā-musicalā in Turda. La 10 august, cu ocașiunea adunării generale a despārȃmēntu-

lui Asociaȃiunei transilvane, se va da și o seratā literarā-musicalā, la care vor conlucrā dșōrele Augusta Vlāduȃ (declamaȃiune,) Olimpia Vlāduȃ (piano) și dnii Eug. Pāȃcean (discursul de deschidere,) Ioan Mesarōș (solo-violinā,) Valer Moldovan (disertaȃiune) și Iustin Pop (declamaȃiune.) Apoi va urmā petrecerea cu dans.

Concert la Nereu. Tinerimea studiōsā romānā din Nereu arangiā acolo la 11 august n. concert cu spriginul corului vocal de acolo. Se vor cāntā cāteva cvartete, se vor declamā poesii și se vor represintā cāteva cāntonete de Alecsandri și Cislă de Porumbescu. Comitetul arangiator se compune din dnii Petru Bāran, Ioan Merin, Eremie Popovici și Petru Mihaiu.

Reprezentāȃie teatralā in Bran. Tinerimea romānā din Bran a dat joi la 8 august n. o reprezentaȃie teatralā, jucānd piesele „Arvinte și Pepelea” de V. Alecsandri și „Conul Leonida” farsā de I. L. Caragiali. Intre aceste douē piese a fost o declamaȃiune.

BISERICĂ și ȘCOLĂ.

Șciri școlare. Dl dr. Iancu Meȃianu, mare proprietar in Zernești, a tāiat in ferestreul propriu, 38 de bușteni pentru școlā confesionalā gr. or. romānā ce se clādește acolo. — Dl G. Pașcan, catechet gr. ort. in Cernāuȃi, la 18/30 iulie a fost promovat de universitatea din Cernāuȃi, la gradul de doctor in teologie.

Fondul de pensiune al profesorilor din Beinș. Din „programa” gimnasiului din Beinș mai aflām, cā fondul de pensiune al profesorilor de la gimnasiul de acolo crește frumos. Fondul acesta s'a infiinȃat de In. Pr. SSa episcopul Mihail Pavel, la inceputul anului școlar trecut, depunēnd pentru scopul acesta, drept inceput, 20.000 fl. La acesta adaugēndu-se interesele și cotisaȃiunile incurse pānā acum de la studenȃi și profesori, fondul a crescut la 22082 fl. 77 cr.

Diecesa Aradului. Pr. SSa episcopul Ioan Meȃianu a adresat un cercular protopresbiterilor și inspectorilor școlari din diecesa Aradului, invitāndu-i sā ia mēsurī ca in localele de invēȃmēnt incā de acuma sā se așede tōte recvisitele trebuincioșe, ca anul școlar sā se pōtā incepe la 1 septembrie n.

Invēȃtorii și invēȃtōrele din protopresbiteratul Timișorīi, constituiȃi ca reuniune cercualā invēȃtōreșcā, vor avē adunarea lor generalā la 1/13 august in Fabricul-Timișorīi, sub presiul dlui Em. Andreescu, notar dl P. Ivi.

Invēȃtorii romāni gr. c. din Biharia, neavēnd incā nici o reuniune, stāruesc sā se infiinȃzeze una. Ei vreu sā adreseze in privinȃa acēsta o cerere cātrā guvernul diecesan. Noi credem, cā guvernul diecesan n'ar trebui sā aștepte cererea, ci sā ia iniȃiativa. Este un inspector școlar? Ce face acela? Ar fi timpul sā auzim ceva și despre activitatea lui.

C E N O U ?

Hymen. Dl Andrei Panici din Moldova-nouā, la 15/27 iulie ș-a serbat logodna cu dșōra Melania Vior in Orșova. — Dl Vasile Segārcianu, prim forestier al comunitāȃii de avere din Orșova, s'a logodit cu dșōra Valeria Sporea, fīca reposatului Ioan Sporea din Oraȃi. — Dl Dimitrie Vulc din Seliște s'a logodit cu dșōra Agapia T. Nicolau in Brașov.

Eliberat din Vaș. Dl George Pop de Băsești, făcându-și osenda de un an de zile în închisoarea din Vaș, în luna trecută, la 5 august n., a fost eliberat. Damele române din Brașov au trimis distinsului bărbat o depeșă de felicitare.

Asociațiunea transilvană va ține adunarea sa generală anul acesta la 27 și 28 august n. la Blaș, unde s'a și convocat de către vicepreședintele dr. Il. Pușcariu și secretariul Zacharia Boiu. Din incidentul acesta se va aranja la Blaș și un bal și un concert. — **Despărțământul Făgăraș**, se va întruni în adunare generală în comuna Viștea-inferioară, la 11 august. — **Despărțământul Brad** va ține adunarea sa generală în Băița la 11 august, sub presiul dlui Vasile Damian. — **Despărțământul Deva** va avea adunarea sa generală în 3 august, sub presiul dlui Ion Simionăș, secretar dl dr. Ales. L. Hossu. — **La Turda** în 10 august va fi adunarea generală a despărțământului Turda; tot în seara aceea se va da acolo și o petrecere de vără, în fruntea căreia stau dnii dr. George Popescu, drd. Eugeniu Pătăcean, Liviu Cigărean, Iustin Pop, Valer Moldovan, Stefan Mariș și alți 21 membri în comitet.

Părechia regală a României la Ischl. Sămbătă la 3 august n. regele și regina României au plecat din Sinaia în străinătate. Inteu s'au oprit la Ischl, luni la 5 l. c. spre a face vizită Maj. Sale împăratului și regelui Francisc Iosif, care i-a primit cu cele mai mari onoruri. După o ședere de două zile la Ischl, suveranii României au plecat prin Umkirchen la Ragaz.

Principele Ferdinand al României va pleca peste câteva zile la Darmstadt, unde se va întâlni cu principesa Maria; de acolo amândoi se vor întorce în țară.

O asociațiune bănățenă. Dl dr. Mihail Pop din Găvoșdia scrie în „Dreptatea“ un apel la frunțașii românilor din Banat, invitându-i să înființeze o reuniune sau asociațiune bănățenă pentru cultura și literatura poporului român, după norma Asociațiunii transilvane sau generalizarea aceleia și asupra Banatului. Aplaudăm din totă inima propunerea. Inse ore n'ar fi mai ușor a da viață nouă Asociațiunii din Arad și a estinde activitatea ei și asupra Bănătuului!?

Petreceri de vără. *Tinerii călciunari români din Lugos* aranjază la 11 august n. petrecere cu joc în grădina otelului Concordia. Venitul curat e destinat pentru ridicarea flămurei călciunarilor pe seama bisericeii gr. or. din Lugos. În cas de timp nefavorabil, petrecerea se va amâna pe duminică la 18 august. — *La Lechința-săsescă* inteligența română din părțile Lechinței a aranjat la 4 august n. o petrecere de vără în folosul școlilor române din Uifalëu și Feleac. — *La Reghinul săsesc* se va aranja ași în 10 august indatinata petrecere a Românilor. În fruntea comitetului aranjator stau dnii Patriciu P. Barbu, Petru Uilacan, Simeon Zehan, Part. Barbu, Dem. Racoțan și Emil Têrnovean. — *Tinerimea română studioasă din Gherla* va aranja duminică la 11 august petrecere de vără în comuna Chireu.

timpul espozițiunii în Tuillerii, pe când dansam cotillionul, observai pe Bismarck, care sta într'un colț al salei și privia. Deodată-mi veni ideea reuțioasă să-i ofer un buchet de rose, provocându-l în modul acesta ca să danseze cu mine. Bismarck primi buchetul și dansarăm împreună un vals, care a mers escelent. Totă lumea era intrigată de acest mic incident, pentru că Bismarck trecea pe atunci de o personalitate însemnată, și se șiea că jucă un rol serios în afacerile statului; toți suveranii care erau de față făceau haz, vedându-l dansând. După vals, me recondu-se la locul meu și-mi predece un bobocel de rose, pe care îl purtă în butoniera fracului seu, cu cuvintele: „Păstrați acest boboc, Madame ca amintire a ultimului vals pe care l'am dansat în viața mea și pe care nu-l voi uita nici odată“.

Rubinstein și femeile. William Steinway povestește despre o judecată caracteristică a lui Rubinstein, adusă asupra femeilor. „Femeile, a șis Rubinstein, nici odată să nu se facă artiste. Nu au adevărată iubire și alipire către artă. Da, o șicu sigur, că la un pianist vin douăzeci de pianiste, și experiența proprie m'a învățat, că ele înveță mai repede, mai cu diligență și că posedă mai mult sentiment și mai multă intuițiune artistică, decât noi bărbații, inse — deodată, vine un cavaler cu mustăți frumoșe, și ori-care dintre artiste năstre e gata să-și jertfescă cu drag arta pentru mustăți“. La acestea Steinway observă, că Rubinstein esprimă această judecată chiar în ziua când eleva lui favorită — se logodi cu un ofițer rus.

Urmele fulgerului. La Chambery, în Saxonia, se refugiaseră doi soldați pe timpul unei furtuni sub un castan. Unul a fost lovit de fulger și pe brațul seu gol se vedea bine o arsură, ce avea figura unei ramure de arbor. Casuri ca acestea s'au întemplat adesea-ori. Sânt câțiva ani, în Franța, un grădinar voiă să culégă fructe dintr'un pom și fiind trăsniț, avu pe sept figura întregului pom în colori roșii. Berthold istoriseșce că la 1795 a fost trăsniță bucătărăsa unui preot, care purtă o haină cu flori roșii. Pe mâna ei au remas imprimite florile hainei. Un matelot, care dormia pe bordul unei corăbii sub o vâslă întinsă, care purtă numărul 44 în litere de metal, fu lovit de fulger și avu numărul 44 în urmă pe piept. Chiar și în Gentlemen's Magazine se afirmă că figura unui om, care fu lovit de fulger, pe când sta lângă un zid alb, s'a găsit pe zid în mărime naturală, dar care sêmână cu o fotografie ștersă.

Serviciu postal electric. Totă lumea șie ce dezvoltare a luat tranvaiurile electrice în orașele mari din Statele-Unite. Acum americanii caută să le întrebunțeze și în serviciul postal al orașelor. Încercările ce s'au făcut au dat rezultate foarte satisfăcătoare, și pe di ce trece ele se înmulțesc. Niște „mail-cari“, în care funcționari ai serviciului postal vor primi și împărți corespondențele, vor funcționa de la 1 iunie viitor, pe liniile tranvaielor electrice ale orașului Cicago. Cicago va fi al doilea oraș din Statele-Unite care posedă acest soi de serviciu, care funcționază deja pe strășile orașului Brooklyn.

Esamenul unui orb. La universitatea din Liège un orb, fiu al fabricantului de postav Melen din Verviers, în etate de abia 20 ani, susținu primul esamen în filosofie, atât verbal cât și în scris, cu mare distincțiune. Esamenul în scris constă dintr'o traducere din limba latină și dintr'o lucrare din domeniul psihologiei. Mai înteu candidatul scris în felul de a scrie al orbilor (relief), cu o uimitore iuțelă tecstul latin, ce i se dictase.

OGLINDA LUMEI.

Ultimul vals dansat de Bismarck. Madame Carette, una din damele de la curtea împărătesei Eugenia, istoriseșce în memoriile sale următoarea întemplantare: „La balul cel mare ce s'a dat la anul 1867, pe

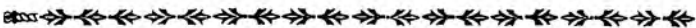
il reciti cu degetele, făcù apoi traducerea (in relief) și după aceea o tipări cu ajutorul unei anumite mașini. In acelaș mod el termină și celelalte lucrări, mai iute decât cei mai mulți colegi ai sei. Studentii prezenți erupseră, la anunțarea rezultatului examenului, in furtunose aplause. iar decanul facultății filosofice, profesorul Mertens, felicită cu cuvinte bine simțite pe tinèrul orb.

HIGIENĂ.

Căpătarea ofitei din lapte. Se știe cât de bune și laptele pentru bólele de piept, cu tóte acestea se știe și negligența ce au ómenii la noi in țerà de a se ingriji de proveniența hranei. Sùnt vaci ofticóse, care pot transmite oftica nu numai prin contact direct dar și prin laptele lor. Pentru a se convinge de acest lucru, dnii Ernst și Peters din Boston au examinat laptele a 36 de vaci ofticóse, dar ale căror ujere erau perfect sănétóse. Ei au făcut 121 esamene microscopice și au găsit baccilii ofitei in laptele de la 12 din aceste vaci. Inoculând laptele acestor vaci la 88 cobay, 12 din ei au devenit ofticóși. Căutând să vedă decă baccilii ofitei se propagă când mănecăm laptele ce conțin asemenea baccilii și hrănind cu el iepuri, porci și vaci, au vedut că 4 la sută din iepuri, 50 la sută din porci și 33 la sută din vaci deveniau ofticóși. De aceea trebuie să ne ferim de a mănecă laptele de la vacile ofticóse și să ne ferim de a mănecă laptele crud din piață seu produse ale lactelui neșciind decă provine de la vaci sănétóse ori bolnave. Laptele care conține baccilii ofitei, cu cât se ferbe mai bine cu atât devine mai puțin primejdios. Cu untul și cu smântâna inse e mai greu. S'a inoculat la cobay unt cumpèrat din piață și cobayul a căpètat oftică. Topind untul și ferbènd smântâna, baccilii pier. dar nu se pot intrebuintă totdeauna așa, căci își pierd gustul. De aceea e bine de examinat vacile și care sùnt ofticóse ar trebui inlăturate.

Mijloc contra frigurilor ușóre ale coptilor. Frigurile „efemere“ seu ușóre sùnt fórtè respândite la copii in cursul dezvoltării fizice. Ele se capèt după o emoțiune vie, o ostenèlă, o schimbare bruscă de temperatură. Durata ei este de 15 până la 48 de ore. Tótă cura constă in observarea unei diete, o purgațiune ușóră, băi iritante la piciorè pentru a liberá capul și o bèutură puțin acidulată. Decă inse ele țin mai mult de 48 ore. seu și mai înainte decă se arăt complicații, trebuie a se chemá un doctor.

Poșta redacțiunii.

L. in B. Nu le putem intrebuintă.

Folia. Cărțile cerute de mult nu se mai află de vèndare in editura foi nòstre.

Serb-Cianad. Piesa cerută nu se póte trimite până 'n septembrie. De vei avè trebuintă și atunce, scriene, trimițènd și cosul: 50 cr.

Aiton. Vor aparè.

Simin. Se admit.

Tusnad I. V. Revisiunea bibliografiei s'a trimis la 6 a l. c., dar indèrèt încá n'a sosit.

UMOR și SATIRĂ.

La paradă.

Generalul: (inspectând regimentul și trecènd pe lângă colonel) Hm!... Qui... oui... C'est bien! Seulement de ce côté là ils restent un peu trop en arrièrè... .

Colonelul: (dă pinteri calului și trecènd pe lângă maior) Domnule maior, ia veți ce fac ăia acolo, de au remas indèrèt!

Majorul: (cătră căpitan) Domnule căpitan Năstase. in totdeauna compania dtale face regimentul de rușine... Ia uită-te colo, la flancul stâng, ăia care au remas indèrèt... .

Căpitanul: (cu mare foc, cătră sub-locotenent) Sub-locotenent Protopopescu ți-am spus de mii de ori că miliția nu se face așa... O companie nu se conduce ca un cotilion... Vii la 9 ciasuri la casarmă cu ochii bolboșai de somn, și acum, ia te uite ce porcărie in flancul stâng... Ómenii ăia au remas indèrèt.

Sub-locotenentul: (cătră sergentul-major) Manolescule... Manolescule, mi-ai mănecat viitorul; mi-ai pètat tresă. Nu ți-am spus că, pe țiganul ăla mic din flancul stâng să-l bagi in pământ să nu-l vedă ghegeneralul?

Sergentul-major: (cătră caporal) Mè Stoiene, mè, când ți-oi da un picior in burtă, îți ese albèța in ochi! Nu ți-am spus să nu-mi bagi in front pe țigan și să-l lași de corvadă la casarmă? Am să te trântesc pe conovèt până ți-or eși ochii din cap! Nu veți c'a rēmas țiganu inapoi?

Caporalul: (cătră țiganul cel mic și urit) Oleo! Te 'ntorc pe dos țigane, când ți-oi alcătui doi pumni după cèfă. Iuțesce pașii, că-ți strămut căpriorii!... Mișcă-te balaure, că acú nu mai veți sórele... Lasă că-ți arăt eu la casarmă.

Soldatul: (cătră vecinul seu) Aoleu vericule, me beleșce!

La spital militar.

— Unde te simți mai reu?

— La regiment, dle major.

Intre prietene.

— Mițo dragă, inprumută-mi vre-o carte de citit.

— Regret, nu am nici o carte de citit — in biblioteca mea am numai șcrieri clasice.

Pe firma unei băcănii de la Obor se citeșce:

„Brândă 9 de Brăila“

Iar la vecinul de peste drum:

„Păstramă de vacă 9“.

Călindarul săptămânei.

Dum. a 10-a după Rusalii, Ev. dela Mateiu, c. 17, gl. 1, a inv. 10.

Diua sèpt.	Călindarul vechiu	Călind. nou	Sórele.
Duminecă	30 Ap. Sila și Silvan	11 Tiburtus	4 22 7 17
Luni	31 S. Eudochim	12 Clara	4 23 7 15
Marți	1 Sc. s. cruci, și s. Mac.	13 Hippolit	4 25 7 13
Mercuri	2 Ad. Moșc. St. Stefan	14 Eusebiu	4 21 7 11
Joi	3 Par. Isachie	15 (+) Ad. Prèc.	4 28 7 9
Vineri	4 SS. 7 coconi din Efes	16 Rochus	4 30 7 7
Sâmbătă	5 M. Eusignie	17 Bertram	4 32 7 5

Proprietar, redactor respunđător și editor: IOSIF VULCAN.

CU TIPARUL LUI IOSIF LĂNG IN ORADEA-MARE.